

Branş Öğretmenlerinin 21. Yüzyıl Eleştirel Düşünme Becerileri Yeterliklerinin İncelenmesi

Ersin OÇAN

ersinocan20@gmail.com

Orcid: 0009-000595-96-3540

Milli Eğitim Bakanlığı

Uğur KOÇDEMİR

ugurkocdemir03@gmail.com

Orcid: 0009-0006-7739-8442

Milli Eğitim Bakanlığı

Süleyman YOLCU

[sulemanyolcu1981@gmail.com](mailto:suleyman Yolcu1981@gmail.com)

Orcid: 0000-0003-0822-9742

Milli Eğitim Bakanlığı

Yurdagül ÇEVİK

yrdglcvk03@gmail.com

Orcid: 0000-0001-8783-3627

Milli Eğitim Bakanlığı

Atf: Oçan, E., Koçdemir, U., Yolcu, S., Çevik, Y., (2024 Examining The 21st Century Critical Thinking Skills Competencies Of Branch Teachers. International Journal of Original Educational Research, 2(1), 23-276.

Özet

Bu araştırmanın amacı branş öğretmenlerinin 21. yüzyıl öğreten becerilerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesindeki işlevinin öğrenme öğretme süreci bağlamında belirlenmesidir. Öğretmenlerin sınıflarında eleştirel düşünme becerisi öğretimini gerçekleştirmeleri, kullandıkları yaklaşımlara bağlıdır. Bu sebeple, öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi ve öğretimi konusundaki yaklaşımlarının anlaşılması, öğretmen eğitimi araştırmaları için kritik bir öneme sahiptir. Öğretmenlerin yaklaşımlarının bilinmesi, sınıflarda yapılan etkinlikler hakkında öngörü sağlar. Bu yaklaşımlar, öğretmenlerin nitelikli bir eleştirel düşünme becerisi öğretimi için gelişimlerini desteklemektedir ve yapılması gerekenlerin belirlenmesine yardımcı olur. Araştırmanın bulguları, öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi ve öğretimi konusundaki mevcut durumunu ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi öğretimindeki mevcut durumunun tespit edilmesi ve ideal uygulamalara ulaşmak için gereken adımların belirlenmesi, öncelikli bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu, öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi öğretimindeki eksikliklerin anlaşılması ve gelişim alanlarının belirlenmesi açısından önemlidir. Bu süreç, daha etkili ve verimli bir eleştirel düşünme becerisi öğretimi için gerekli olan stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlar.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Düşünme, Branş Öğretmeni.

Examining the 21st Century critical thinking skills competencies of branch teachers

Abstract

The aim of this study is to determine the function of 21st century teacher skills of subject teachers in the development of students' critical thinking skills in the context of learning and teaching process. Teachers' realization of teaching critical thinking skills in their classrooms depends on the approaches they use. Therefore, understanding teachers' approaches to critical thinking skills and teaching them is critical for teacher education research. Knowing teachers' approaches provides insights into the activities carried out in classrooms. These approaches support teachers' development for a qualified teaching of critical thinking skills and help to determine what needs to be done. The findings of the study reveal the current status of teachers' critical thinking skills and their teaching. Identifying the current status of teachers in teaching critical thinking skills and determining the steps needed to reach ideal practices is a primary challenge. This is important in terms of understanding the shortcomings in teachers' critical thinking skills teaching and identifying areas for improvement. This process contributes to the development of strategies for more effective and efficient critical thinking skills teaching.

Key Words: Critical Thinking, Classroom Teacher.

GİRİŞ

Eleştirel düşünme, çağın getirdiği düşünme tarzlarından biridir ve problem çözmenin temel unsurlarından biridir. Problem çözme sürecinde eleştirel düşünme, kriterleri belirleme, alternatifleri tanımlama ve seçme gibi adımları içerir. Bu sayede, eleştirel düşünme problem çözme sürecinde önemli bir rol oynar (Özden 1998). Öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerinin, eğitimin kritik bir unsurunu oluşturması göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerini öğretme konusundaki yaklaşımlarının belirlenmesi son derece önemlidir.

Bu araştırma, branş öğretmenlerinin eleştirel düşünme yeteneklerini ve öğretim yaklaşımlarını daha derinlemesine anlamalarını sağlamak açısından önemlidir. Araştırma bulguları, katılımcıların görüşlerine dayanarak eleştirel düşünme becerisini nasıl tanımladıklarını, neden önemsediklerini, bu becerinin öğretiminde yaşadıkları zorlukları ve öğretim sürecinde hangi yöntemlerin kullanılması gerektiğini incelememize olanak tanır. Bu bulgular, öğretmenlerin sınıflarında eleştirel düşünme becerisi öğretimine yönelik daha bilinçli kararlar vermelerine yardımcı olur. Ayrıca, katılımcıların hazırladığı öğretim planları aracılığıyla, eleştirel düşünme becerisinin öğretimi üzerindeki düşünce yapılarını anlamamıza olanak tanır. Öğretmenlerin hazırladığı planlar, eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesinde kullandıkları yöntemlerin ve öğrenme ortamının eleştirel olup olmadığına dair kriterleri belirler. Ayrıca, öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi geliştirmeye yönelik çalışmalarını ve öğrencilerin bu beceriye sahip olup olmadığını belirleme kriterlerini incelememize olanak tanır. Bu şekilde, öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi öğretimindeki uygulamalarının yanı sıra uygulamalarında yer vermedikleri alanları değerlendirebiliriz.

Eleştirel Düşünme Becerileri

Eleştirel düşünme nasıl bir şekilde kazandırılabilir üzerinde halen devam etmekte olan birçok tartışma olmasına rağmen eleştirel düşünmenin bir beceri olduğu üzerinde güçlü bir fikir birliği oluşmaktadır (Polat, 2017: 24). Eleştirel düşünmenin bir beceri olduğuna dair fikir birliği oluşmasına rağmen nasıl bir beceri olduğu üzerinde farklı fikirlere ortaya atılmıştır. Bu fikirlere birine sahip olan Kıran (2019: 17)'a göre eleştirel düşünmede ortaya çıkan beceriler sırayla şunlardır:

- Tanımlama: Sorun belirlenir ve bu konuda fikir birliği sağlanır. Sorun açıklaması basit ve anlaşılır bir şekilde ifade edilir.
- Hipotez oluşturma: Akıl yürütülerek yeni fikirler ortaya atılır.
- Akıl yürütme: Fikirler arasındaki nedensel ilişkiler tanımlanır ve desteklenir. Bireylerin ve diğer kaynakların sunduğu kanıtlar incelenir ve mantıklı olanlar seçilir.
- Uygulama: Tümevarım yöntemleri kullanılarak genellemeler yapılarak sonuçlara ulaşılır. Elde edilen sonuçlar diğer davranışlara dönüştürülür.

Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen Faktörler

Eleştirel düşünmeyi etkileyen birçok olumlu ve olumsuz faktör bulunmaktadır. Olumsuz faktörleri yani eleştirel düşünmeyi engelleme faktörleri öğrenmemiz bizim daha sağlıklı bir eleştirel düşünmeye sahip olmamıza olanak sağlayabilecektir. Eleştirel düşünme yeteneği, bilgi toplama, sorgulama, değerlendirme, muhakeme etme, araştırma, analiz etme gibi çeşitli yetenekleri içerir. Üst düzeyde bir zihinsel beceri olan eleştirel düşünme, karmaşık bir yapıya sahip olması ve kazanılmasında birçok faktörün rol oynaması nedeniyle etki alanını genişletir. Önde gelen faktörler ise bireyin kendisi, ailesi, sosyal ortam ve okul çevresidir (Üstgörül, 2019: 30). Bu bilgiyle paralel olarak eleştirel düşünmeyi engelleyen faktörlere değinen Alkaya (2006: 47)'ya göre bireyden eğitim ve öğretim ve deneyim yolu ettiği bilgi,

davranış ve alışkanlıklar çevresel faktörlerdir. Bireyin kalıtım yolu ile doğuştan getirdiği davranış ve alışkanlıklar ise bireysel faktörlerdir.

Bireysel Faktörler: Bireysel faktörler, kişide kalıtsal yollarla oluşmuş olup ve kişinin kendisine ait özellikleridir. Bu özelliklerden biri ise zeka eleştirel düşünceyi doğrudan etkileyen önemli bir faktördür (Yıldız, 2011: 21).

Çevresel Faktörler: Çevre denilince kişinin kalıtsal olarak getirdikleri dışında, kendisine etkide bulunan yaşadığı ortamdır. Bireyin eleştirel düşünme becerisine etki eden önemli faktörlerden biri olan çevre, ailede içerisindeki bireyler, okul çevresi ve okuldaki kişiler ve toplumda yer alan her unsurdur (Alkaya, 2006: 48).

Aile: Aile, evlilik ve biyolojik bağlara dayalı olarak oluşan, eşler, çocuklar, kardeşler gibi bireyler arasındaki ilişkilerin bir araya gelerek oluşturduğu toplum içindeki en temel birimdir. Yapısı, sahip olduğu bireyleri büyük değişimlerden geçse de aile, hala toplumun oluşturan temel yapı taşıdır. Aile bir çocuğun yaşamını davranış şekillerini, duygu ve düşüncelerini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bu durumda bir çocuğun eleştirel düşünmesini etkileyen faktörlerden olan aile bu düşünceyi olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir (Alkaya, 2006: 49).

Toplum: Demokrasinin ilkeleri ile bağdaşmayan otoriter yapıdaki toplumlar içerisinde birçok kişiyi olumsuz etkileyip, çocukların da eleştirel düşünme becerisinin gelişmesini engelleyecektir. Her toplumun kendine has bir yaşayış biçimi vardır. Toplumlar arasında farklılık gösterebilecek özelliklerin; eşitlik, adalet, özgürlük ve eleştiri kültürü anlayışları toplumdaki bireylere yansımaları da beklenebilir. Dolayısıyla bu tür özellikleri içerisinde barındıran toplumlar yetişen bireylerin de eleştirel düşünme becerisinin diğer toplumlara bakıldığında daha fazla gelişmesi beklenebilir (Alkaya, 2006: 49).

Okul: Okul öğrencinin eleştirel düşünme yeteneğine etkileyen en önemli kurumdur. Okullarda yer alan programlar ve fiziksel ortam eleştirel düşünme becerisini destekler niteliklere uygun olmalıdır. Öğretmenler geleneksel eğitim anlayışının dışına çıkmış, eleştirel düşünme becerisine sahip, modern eğitim anlayışına dönük yöntem ve tekniklerle eleştirel düşünme becerisini öğrencilerine kazandırabilecek nitelikte olmalıdır (Alkaya, 2006: 50).

Eleştirel Düşünmenin Eğitimdeki Yeri

Son zamanlarda eğitimciler tarafından en çok sözü edilen düşünme becerisi eleştirel düşünme becerisidir. Bu nedenle en başta eleştirel düşünme olmak üzere düşünme becerilerinin öğretilmesi, eğitimde çok önemli bir yeri sahip olduğu görülmektedir (Küçük, 2007: 17). İnsanların sorunları çözmeye, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, açık fikirli olma gibi etkenlerle kariyerlerinde başarılı olmalarına yardımcı olan eleştirel düşünme birçok nedenlerden dolayı faydalıdır. Bu nedenlerin biri de öğrencilerin becerilerini geliştirme, herhangi bir argümanı eleştirebilme, konuyu anlama, bir şeyler inşa etme, karar verebilme, demokratik süreçlere hâkim olma, özgürleşmek, doğmalardan sıyrılarak yeni fikirlere açık olmak ön yargılı davranmamak, gibi durumlara sahip olmasını sağlar (Bassham, Irwin, Nardone ve Wallace, 2002: 27).

Eleştirel düşünmenin neden önemli olduğuyla ve eğitimdeki yeri ile ilgili birçok tartışmalar olmakla birlikte birçok sorular sorulmaktadır. Çağdaş ve modern eğitim sistemlerinin esas hedefleri arasında yer alan eleştirel düşünme kullanılmadığı durumlarda farklı görüşler, fikirler, bakış açıları ortaya çıkmaktadır. Bu durum bir toplum için olumsuzdur. Eğitimin hedefi, sürekli bir düşünme kabiliyetini edinebilen, düşüncelerini uygun bir biçimde hayata geçirebilerek gerek bireysel gerekse toplumsal gelişimi sağlayabilen kişiler yetiştirmektir. Bu tür bireyler yetiştirmek isteniliyorsa okullarda eleştirel düşüncenin öğretilmesine dönük yöntemlere, tekniklere ve etkinliklere yer verilmelidir (Kürüm, 2002: 31). Alkaya (2006: 46)'ya göre ise bilgi toplumunun gereksinimleri olan, bilgiyi üretme, bilginin yollarına ulaşma, üretilen bilgiyi değerlendirme gibi yetilere sahip toplum içerisinde

bilinçli davranabilen demokrasiyi yaşam haline getirmiş, kararlarını doğru verebilen ve bilimsel düşünebilen bireylerin yetişmesi için eleştirel düşünme becerisinin öğretimi gereklidir. Bundan dolayı eğitim sisteminin en önemli işlevi eleştirel düşünebilen kişiler yetiştirmek olmalıdır.

Her seviyedeki öğrencilerin öğrenmeleri ve öğrenmede de başarılı olmaları için eleştirel düşünceleri gerekir. Öğrenme sürecinde kişiye rehberlikte eden eleştirel düşünme olmasa öğrenciler ezberlemlere yönelebilecek ve aynı oranda da unutmaya daha çok olabilecektir. Çok nadiren bazı güçlü fikirleri içselleştirebilirler. Örneğin, çoğu öğrenci demokrasi kavramına tam anlamıyla sahip çıkmazlar. Çünkü demokrasi kavramı halkın kendi kendini yönetmesi olgusu halinde öğrencilere ezberletilmiştir. Halbuki demokrasi kavramı gerçek anlamda analiz edilip eleştirel bir şekilde düşünülmesi durumunda içselleştirilebilir (Paul ve Elder, 2005: 9). Eleştirel düşünmenin gelişiminde eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim, uzmanlarca tasarlanan programlar aracılığıyla, eğitimin ilk yıllarında başlayarak çocuklarda eleştirel düşünme becerisini gerçekleştirme amacı olmalıdır. Eleştirel düşünen bir çocuk ile bu beceriye az ya da hiç sahip olmayan bir çocuk arasında bilgi içeriği, örgütlenme, değerlendirme, üretkenlik, üst düzey becerilere sahip olma açısından farklılık göstermektedir (Küçük, 2007: 18). Eğitimin temel taşlarından birinin de eğitimciler tarafından eleştirel düşünme olması gerekmektedir. Bu durumun farkına varan eğitimciler öğrencilerin okul yaşantısında başarılı olmalarını istiyorsa; propaganda ve reklam gibi ikna tekniklerinin olumsuz etkilerinden kurtulmalarını sağlayabilmeli ve kolay aldatılmayan, iyi ile kötüyü ayırt edebilen, doğru düşünen bir kişi olmalarını için eleştirel düşünmek zorundadırlar. Eleştirel düşünme gücünün gelişimini sağlayabilen eğitim programları ancak öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin sahip olmalarını destekler (Kalkan, 2008: 24). Eleştirel düşünür öğrencilerin yetişmesi için bilgiyi ezberleme değil bilgiyi öğrenebilmeyi, bilgiyi üretmeyi ve kullanabilmeyi hedefleyen bir eğitim programı oluşturulmalıdır (Karadeniz, 2006: 52).

Eleştirel Düşünme Eğitimi ve Öğretimi

Gelişmiş ülkelerde daha önceden uygulamakta iken ülkemizde de son yıllarda hızlı bir şekilde uygulanmaya başlayan düşünme öğretimi yenilenen öğretim programlarının temel amacı olmuştur. Eğitim ile ilgili düşünme öğretimi gerekliliği ve zorunluluğu anlaşılmalı olmasına rağmen, gerekli uygulamalar ve ortamlar konusunda ülkemiz yeterli düzeyde değildir. Bu düşünme becerilerinin alt becerilerinde olan eleştirel düşünme becerisinin öğretiminin sağlanmasında eleştirel düşünme becerileri öğretimi yaklaşımları ile ulaşılabilir (Kurnaz, 2019: 8). Bilimsel düşüncenin temeli olan eleştirel düşünme eğitimi alıp ve eleştirel düşünme deneyimleri ile karşılaşan öğrenciler, düşünme becerilerine dayalı testlerde daha başarılı olmakta ve eleştirel düşünme becerisini hayatın diğer alanlarında da kullanmaktadır. Bu durumda bize öğrencilerin eğitim hayatları boyunca eleştirel düşünme becerisinin öğrenmesinin önemini ortaya koymaktadır (Kılıç, 2015: 35). Aynı zamanda uluslararası ve ulusal problemlerin giderek daha karmaşık ve zor bir hal aldığı için eleştirel düşünme günümüzde daha önemli bir yer almaktadır. Bu durumda bizi öğrencilerin okullarımızda eleştirel bir düşünme yeteneği kazanarak mezun olmasının önemini göstermektedir (Bakioğlu ve Hesapçioğlu, 1997: 53). Yalnız önemli olduğu kadar Polat (2017: 24)' a göre Eleştirel düşünme öğretimi, çok zor bir süreçtir, yani ne düşünmeyi değil nasıl düşünmeyi öğretmeyi hedeflemektedir. Bunun yanı sıra düşünme hakkında düşünmeyi, farkındalığı artırma ve üst biliş becerilerinin işlenmesi gibi durumları da içermektedir.

Eleştirel düşünme öğretiminin zor olması öğrencilerin okul dışında eleştirel düşünme becerisi kazanabilmesi mümkün olmayan bir duruma getiriyor. Eleştirel düşünme becerisini kazanamayan bireyler daha sonra ki hayatlarında herhangi bir sorun ile karşılaşınca çözüm üretilmez duruma gelecektirler

Özden (2019: 160- 161), eleştirel düşünme eğitiminin öğrencilere çeşitli becerileri kazandırmayı amaçladığını belirtir. Bu beceriler:

- İddiaları gerçeklerden ayırabilme yeteneği
- Kaynakların güvenilirliğini değerlendirme yetisi
- İlgili ve ilgisiz bilgileri ayırma kabiliyeti
- Tesirli sorular oluşturup sorabilme
- Nitelikli bir sözel ve yazılı diline sahip olma
- Düşünmeyi düşünebilme becerisidir.

Eğitim Programında Eleştirel Düşünme

Bilim ve teknolojinin geliştiği ve hızlı şekilde değişime uğrayan toplumların istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak bireyler yetiştirmek için öğretme teori ve yaklaşımlarında yenilikler meydana gelmekte ve bu yeniliklerde bireylere yeni roller yüklemeye gereksinimi ortaya çıkarmaktadır. Bu yeni roller hayatı işlevsel kullanabilme, bilgiyi üretebilme, problem çözebilme, girişimcilik, kararlık, iletişim kurabilme, empati yapabilme, topluma ve kültüre katkı sağlayabilme ve eleştirel düşünebilme gibi niteliklerdir. Bu niteliklere sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek bir eğitim programı hazırlanmıştır. İlkokul öğretim programlarında, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek büyük önem taşımaktadır. Bu beceri, içerik temelli olarak başlangıç seviyesinde öğretilirken ileri sınıflarda daha derinlemesine düşünme eğitimiyle desteklenmektedir. Ülkemizde eleştirel düşünmenin değeri giderek daha fazla anlaşılmış ve bu doğrultuda yapılan çalışmalar artmıştır. 2005 yılından sonra yazılan tezlerin sayısı 500'e yaklaşmıştır ve lisans düzeyinde eleştirel düşünme dersleri seçmeli olarak sunulmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, eğitim programlarında eleştirel düşünme becerisinin tüm eğitim kademelerinde öğrencilere kazandırılması için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bu adımlar, öğrencilerin kritik düşünme becerilerini güçlendirmek ve onları bilinçli, analitik düşünmeye teşvik etmek amacıyla atılmaktadır. Eleştirel düşünme becerisi eğitim programlarında yer alan temel beceriler arasındadır. Eleştirel düşünme becerisinin gelişmesinde öğretim programları, genel amaçlar, kazanımlar, öğretim yöntem ve teknikleri, uygulayıcı yönergeleri gibi unsurları ile birlikte çok önemli bir etkidir.

Öğretim programları hazırlanırken, yapılacak etkinlikler, dersler ve müfredat gibi unsurlar, öğrencilerde eleştirel düşünme becerisini geliştirecek şekilde düzenlenip bu becerinin amaçları doğrultusunda oluşturulmalıdır. Çünkü birçok eğitimci ve eğitim felsefecisi tarafından eleştirel düşünme eğitiminin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Öğretim programlarının geliştirilme sürecinde eleştirel düşünme yenilenen programda bulunması gereken temel beceridir. Eleştirel düşünme becerisi eğitim programlarında bulunan MEB' in kazandırılmasını istediği ve tüm derslerin omurgası halinde bulunan üst düzey düşünme becerilerinden biridir. Eleştirel düşünme, karmaşık bir bilişsel süreç olduğundan, bu beceriyi öğretirken çeşitli yaklaşımların kullanılması gereklidir. Eleştirel düşünme temelli programlar, öğrencilerin keşfetme isteğiyle dolu, meraklı ve heyecanlı olduğu, aynı zamanda farklı disiplinlerden gelen verilerle aktif olarak düşünebilen öğrencileri hedefler. Bu durumlar düşünülerek eğitim programları öğrencilerin eleştirel düşünce becerilerini kullanmaya dönük hazırlanmalıdır. İyi bir eleştirel düşünme eğitimi için öğrencilerin eğitim durumlarında etkin katılımında bulunmalı ve öğrenci merkezli bir eğitim sistemi ele alınmalıdır. Eleştirel düşünmeye dayalı programlarda sağlam bir anlayışa ve iyi yargılara ulaşmak ve öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilen işbirlikçi öğrenim ve araştırma topluluğuna katılım vardır. Eleştirel düşünmeye dayalı programlarda öğrenciyi keşfetmeye yönlendiren, merak uyandıran, aktif katılımı sağlayan, farklı dillerde farklı disiplinleri düşündürebilen etkinlikler yer almalıdır. Eleştirel düşünmenin eğitim programlarında bulunması gerektiğinin, önemi ve sebebi ile ilgili araştırmacılar birçok görüş ortaya atmışlardır. Bazı araştırmacılar eleştirel

düşünmeyi, eğitim programının tamamından ziyade daha ayrıntılara girerek eğitim programının öğelerindeki durumunu araştırmıştır. Eleştirel düşünmenin eğitim programlarında önemi, Küçük (2007: 18) tarafından vurgulanmaktadır. Programın her aşamasında eleştirel düşünme becerisi öncelikle hedeflerin belirlenmesinde gözetilmelidir. Bu hedefler belirlenirken eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi öncelikli bir amaç olarak ele alınmalıdır. İçeriklerin düzenlenmesi aşamasında da eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesine yönelik materyaller ve etkinlikler planlanmalıdır. Eğitim sürecinde, öğrencilerin yapılandırmacı yöntemlerle etkinliklere katılımı sağlanırken, bu etkinliklerin eleştirel düşünmeyi teşvik edici öğeler içermesi önemlidir. Araştırmalar, eleştirel düşünmeye dayalı derslerin daha verimli olduğunu göstermektedir. Değerlendirme sürecinde ise öğrencilere, eleştirel bir bakış açısıyla kendilerini, çevrelerini, öğrenme süreçlerini ve içerikleri değerlendirme fırsatı verilmelidir. Bu şekilde, eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi sürecinde her aşama titizlikle ele alınmalı ve uygulamada etkin bir şekilde yer almalıdır.

Öğretmen ve Eleştirel Düşünme

Öğretmenlerin sorgulama yeteneklerine sahip olmaları, eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde önemli bir faktördür. Bilgiye erişimin teknolojinin hızla ilerlemesiyle artması, öğrencilerin bu değişime uyum sağlamalarını gerektirir. Bu nedenle, eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları, öğrencilerin bu değişime hazırlıklı olmalarını kolaylaştırır. Öğrencilerin düşüncelerini teşvik etmek için doğru ve uygun bir dilde sorular sorulmalıdır. Bu nedenle, anaokulundan itibaren öğretmenlerin sorgulama yeteneklerinin geliştirilmesi konusundaki rolü büyüktür (Suryana, Yulia ve Safrizal, 2021). Eleştirel düşünme, öğrencilerin sosyalleşme sürecinde öğretmenin önemli bir rol oynadığı bir kavramdır. Öğretmenin uzmanlaşması, öğrencilerine daha etkili bir şekilde öğretebilmesini sağlar. Bu nedenle, öğretmenin mesleki gelişimi, öğrencilerine daha iyi bir eğitim sunma yeteneğini artırır.

Öğrencilerin gerçek dünya ile daha sağlam bir bağ kurmaları ve bilgiyi etkili bir şekilde kullanmaları, eleştirel düşünme yeteneklerine sahip olmanın önemini artırmaktadır. Bu noktada, öğretmenler, gelişmiş ve güçlü bir toplumun oluşumunda temel yapı taşlarından biri olduklarını hatırlamalıdır. Öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerine sahip olmaları, bu rolü başarıyla yerine getirebilmeleri için gereklidir (Sundar ve Kumar, 2021). Sarwanto ve Chumdari (2021), ilkökul seviyesinde eleştirel düşünme öğretimine odaklanarak, bu düzeyde öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırmanın önemine vurgu yapmıştır. Onların çalışması, eleştirel düşünme becerisine sahip öğrencilerin bilgiyi etkili bir şekilde kullanma, etkili sorular sorma, mantıklı çıkarımlar yapma ve etkili çözümler üretme konusunda başarılı olduklarını göstermektedir. Öğrenme ortamının canlı ve öğrenciyi motive edici nitelikte olması, öğretmenin öğrenciyi sorgulamaya yönlendiren etkinliklere odaklanması eleştirel düşünmeyi teşvik edecektir (Erol, 2023: 48).

Bir sınıfta eleştirel düşünmenin önemini artırmak sadece öğrenci başarısını yükseltmekle sınırlı değildir, aynı zamanda öğrencilerin yaşamları boyunca kullanacakları becerilerin gelişimine de katkıda bulunur. Öğrencilere deneyimlerinin farklı yönleriyle ilişkilendirme olanağı sağlamak da bu önemin temelinde yatar (Baker, 1996). Becerilerin gelişimi, yalnızca belirli derslerde veya belirli yöntemlerle değil, disiplinler arası etkileşim ve çeşitli yöntem ve tekniklerle desteklenmelidir. Eleştirel düşünme becerisinin gelişiminde, öncelikle branş öğretmenin kendisinin eleştirel bir düşünür olması gerekmektedir. Öğretmenin sorgulama becerisi, bu süreçte önemli bir rol oynar. Derinlemesine düşünmeyi teşvik edecek, analiz ve sentez yapmayı teşvik eden sorular öğrencilere yöneltilmelidir (Thoms, 2004). Öğretmenlerin yorumları genellikle destekleyici olma eğilimindedir; yargılayıcı değil ve doğru ya da yanlış düşünceyi onaylamazlar. Bu yorumlar, öğrencilerin odaklanmasını teşvik etmeli veya daha derin bir düşünce analizi yapmalarını sağlamalıdır.

Eleştirel düşünmenin geliştirilmesi, mevcut bilgilerle diğer kaynaklardan edinilen bilgilerin karşılaştırılması ve sentezlenmesiyle yeni anlayışların oluşturulması gerektiğini vurgular. Toplumun sadece bilgi tükettiği bir yapıdan, bilgi ürettiği bir yapıya doğru evrilmesi önemlidir. Bu dönüşüm için öğretmenlerin çeşitli stratejiler ve düşündürücü yöntemler kullanması gerekmektedir. Eğitim sisteminin temel taşı olan öğretmenlerin, modern toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yetişmeleri kritiktir. Özellikle eleştirel düşünme becerisinin kazandırılmasında öğretmenlerin rolü büyüktür. Aday öğretmenlik ve hizmet içi eğitimlerde eleştirel düşünme eğitimlerine ağırlık verilmelidir. Ayrıca aile desteği ile birlikte öğretmenlerin sınıf içi uygulamaları ve rol davranışları da bu becerinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Toplumda eleştirel düşünme becerisinin yaygınlaşması için bu tür uygulamaların daha fazla benimsenmesi gerekmektedir. Bilginin sorgulanmadan kabul edilmesi, eleştirel düşünmeyi engelleyen bir faktördür. Bu nedenle bilginin sorgulanması ve mantık süzgecinden geçirilmesi önemlidir (Erol, 2023: 51).

Eleştirel düşünme becerilerini destekleyen bir öğretmen, duyarlı ve insan odaklı olmalıdır. Bilgiyi dayatmak yerine öğrencilerin ilgisini çeken bir yaklaşım sergilemeli ve barış ve sevgi temelinde hareket etmelidir. Her türlü ayrımcılığa karşı duruşunu net bir şekilde ortaya koymalı ve öğrencilerle empati kurabilmelidir. Aynı zamanda öğrenme sürecinde kendisi de sürekli gelişen ve yaşamı içselleştiren bir tutum sergilemelidir. Gerçekleri yansıtan, öğrencilerin güçlü yönlerini keşfetmeye yönelik bir yaklaşım benimsemelidir. Değerlere saygılı olmalı ve her türlü görüşe açık bir iletişim ortamı sağlamalıdır. Ayrıca bilimsel bir zeminde hareket ederek mantıklı çözümler üretmeye özen göstermelidir. Sınıf içindeki sorunları dışarıda bırakabilme yeteneği ve olumlu tutumunu koruyabilme yetisi de önemlidir. Öğretmen, insan haklarına saygı göstermeli ve iletişime açık bir ortam yaratmalıdır. Meslektaşlarıyla sürekli iletişim halinde olmalı ve disiplinler arası işbirliği yaparak öğrencilere daha zengin bir deneyim sunmalıdır.

Eleştirel Düşünmede Öğretmenin Rolü

Eleştirel düşünmenin etkilendiği çevresel faktörlerden biri de okuldur. Okullarda eleştirel düşünmenin eğitimi veren kişilerde öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenler öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini kazanmada en önemli etkenlerden biri durumuna gelmektedir (Zincirli, 2014. s. 40). Eleştirel düşünceyi her yaştaki bireyler öğrenebilir. Eleştirel düşünmenin önemini kavramak için eleştirel düşünmenin faydaları belirlenip her öğretmene her türlü iletişim yolu ve eğitimle öğretilmelidir. Çünkü her öğrencinin eleştirel düşünmeyi öğrenmesi için öğretmenlerin bu konularda eğitilmiş olması gerekir (Demirel, 2017: 231).

Öğretmenlerin eleştirel düşünme üzerinde birçok rolü bulunmaktadır. Bu roller ne olduğu ile ilgili araştırmacılar şu görüşleri ortaya sürmüşlerdir:

Eleştirel düşünmeye sahip ve eleştirel düşünme öğretiminde bulunacak bir öğretmenin öncelikle ön yargılarından arınmış, sabırlı, farklı düşünebilen, her türlü yeniliğe açık olması gerekir. Öğretmen verimliliği arttırmak istiyorsa elindeki araç ve gereçleri, materyallerin tümünü eleştirel düşünme becerisine uygun düzenlemelidir. İyi yetişmiş öğretmen düşünme öğretiminde önemli bir yere sahiptir (Güzel, 2005: 81).

Öğretmenlerin en büyük görevlerinde biri de öğrencilerinin merak etmelerini ve araştırma yapmalarını sağlama ve eleştirel düşünme becerisini geliştirmektir. Öğretmenlerin tecrübe edinmelerini ve problemlere karşısında farklı ve özgün çözümler bulabilmek için eleştirel düşünmede yararlanmalı ve eleştirel düşünmeyi öğrenme ve öğretme sürecinin temelini almalıdır (Yıldırım, 2005: 19).

Eleştirel düşünmenin geliştirilmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Eleştirel düşünme öğretim sürecinde öğretmenler, öğrencilere yanlış veya doğru olan görüşleri, kuşku oldukları bilgileri tartışmaları, sorgulamaları için her zaman cesaret

vermelidirler. Öğretmenler öğrencilerin ortaya attıkları görüş ve fikirleri açıkça ifade etmelerini ve savunmaları sağlamalı ve her fırsatta öğrencilere dolaylı olarak araştırma yapmasını sağlayan sorular sormalarına yardımcı olmalıdırlar (Şahinel, 2002: 97).

Eleştirel düşünmeyi desteklemek için öğretmenin belirli davranışları sergilemesi gerekmektedir. İlk olarak, öğretmen sadece ders kitapları ve müfredatla sınırlı kalmamalı, daha geniş bir perspektif sunmalıdır. Ardından, öğrencilerin görüşlerine saygı duymalı ve bilginin günlük hayatla ilişkisini kurmalarına yardımcı olmalıdır. Öğretmen, kendi fikirlerini dayatmadan sınıf içinde açık ve samimi iletişimi teşvik etmelidir. Eleştirel düşünebilme yeteneğini geliştirmek için öğrencilerin aktif katılımını sağlamalı ve eleştirel düşünme için uygun ortamlar oluşturmalıdır. Bu şekilde, öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri daha da geliştirilirken, öğretmen de bu sürecin bir parçası olmalıdır (Bingöl, 2019: 34).

Yavuz (2019: 29) eleştirel düşünmeyi kolaylaştıran bir eğitimciden beklentilerini şu şekilde sıralamışlardır:

- Sadece ders anlatmamalı, öğrencilere kendisini ifade etmesinin sağlamalı, yanlış düşünceye sahip olsa bile öğrencileri azarlamamalı, öğrencilerin görüş ve fikirlerini rahat bir şekilde savunabilmelerine olanak sağlamalıdır.
- Sınıf içerisinde olumlu bir atmosfer oluşturmalıdır. Sınıf yönetimi esnasında öğrenciler arasında adil olmalı ve her öğrencinin bireysel farklılıklarına saygılı olarak her öğrenciyi eşit mesafede durmalıdır.
- Sınıfta öğrencileri yanlış yönlendirmeden tartışma ortamları oluşturmalıdır. Tartışma yöntemini uygulatırken tekniğin becerileri öğrencilere kazandırmalıdır.
- Fırsat buldukça sınıftaki tutumunu, sınıf içi yarattığı havayı, eksik kalan yanları bulup yansıtıcı düşünme çemberinden geçirerek ya da bir meslektaş ile diyaloglara girerek sınıftaki atmosferin kalitesinin artırılması adına görüş alışverişinde bulunmalıdır.

Öğretmenler, sınıf içinde eleştirel sorgulama ortamı oluşturmalıdır. Derslerde tarafsız bir tutum benimsemeli ve öğrencilere analiz yapma, farklı düşünme ve fikirlerini düzenleme imkanı sunmalıdır (Göbel, 2013: 48).

Eleştirel düşünme becerilerinin öğretiminde öğretmenlerin görevleri şunlardır: öğrencilere düşüncelerini üretebileceklerine olan inançlarını aşılama, öğrencilere kararlılık ve azim kazandırmak, hatalardan ders çıkarmayı öğretmek, konu bilgisinin önemini öğrencilere kavratmak, hayal gücünü geliştirmeye yönlendirmek, olumlu tutum gelişimini desteklemek, dürüstlük değerini öğrencilere aşılama, yaratıcılığı teşvik etmek ve planlama ve problem çözme becerilerini geliştirmeye odaklanmak (Göbel, 2013: 48).

Eleştirel Düşünmenin Öğretiminde Öğretmen Yeterlikleri

Öğretmenlik mesleğinin gelişen ve değişen yapısına paralel olarak, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar sonucunda öğretmen yeterlikleri konusunda bütüncül ve sistemli bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım, 21. yüzyıl eğitim anlayışının gerekliliklerini dikkate alarak öğretimin niteliğinin nasıl olması gerektiğini ve ideal öğrenci-öğretmen profillerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu süreçte, öğretmenin rolü ve gerektirdiği nitelikler sürekli olarak sorgulanmakta ve geliştirilmektedir. Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin tanımlanması ve yapılandırılmasında, ana yeterlikler, bu ana yeterliklere ait alt yeterlikler ve alt yeterliklere ait performans göstergeleri şeklinde hiyerarşik bir yapı ve sistematik kullanılarak öğretmen yeterliklerinin belirlenmesi sağlanmıştır. Bu yaklaşımın temel vurgusu, öğretmen yeterliklerinin sadece bilgiyi değil, aynı zamanda beceri ve tutumları da içermesi gerektiğidir (MEB, 2008, Yeşilpınar, 2011: 54-55).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri, “Kişisel ve Mesleki Değerler – Mesleki Gelişim, Öğrenciyi Tanıma, Öğretme ve Öğrenme Süreci, Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme, Okul, Aile ve Toplum İlişkileri,

Program ve İçerik Bilgisi” yeterlik alanlarını kapsamaktadır. Bu alanlardan Mesleki Değerler – Mesleki Gelişim alanının “ kişisel gelişimi sağlama” alt yeterlik alanında eleştirel düşünme becerilerinin önemi ise şu şekilde ifade edilmektedir: “Öğretmen, kendini geliştirme sorumluluğunun bilincinde, istekli, sebatlı, canlı, enerjik ve yaratıcı olabilmelidir. Eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim becerileri ve estetik anlayışını geliştirebilmeli ve etkili kullanabilmelidir” (MEB, 2008).

Dünya genelinde, öğretmenlerin ve öğretmenlik mesleğinin nitelikleri, birçok ülkede üzerinde yoğun olarak durulan bir konudur. Öğretmenlerin istenen niteliklere erişebilmeleri için belirli yeterliliklere sahip olmaları gerektiği vurgulanmakta ve bu yeterliliklerin belirli standartlara bağlanması gerektiği ifade edilmektedir (Seferoğlu, 2004). Modern eğitimin amacı, bireyleri problem çözme, bilgiye erişme ve analitik düşünme gibi temel becerileri kazanmış, öğrenme arzusunu daima canlı tutan kişiler olarak yetiştirmek ve bireylerin öğrenme sürecine aktif katılımını sağlamaktır (Gürşimşek, 1998). Bu vizyondan yola çıkarak, öğretmenin profesyonel gelişimini teşvik etmek için gerekli bilgi, beceri ve tutumları içeren genel öğretmen yeterlikleri yanında, alanın spesifik gereksinimlerini karşılayan özel alan yeterlikleri de geliştirilmiştir. Her dersin öğretimine odaklanan alan yeterliklerinin belirlenmesi çalışmaları hızla devam ederken, branş öğretmenlerinin özel alan yeterliliklerine dair Öğrenme-Öğretme Ortamı ve Gelişim alt boyutundaki yeterlilikler şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2008):

- Sınıf içi ortamı oluşturma ve yönetme becerisi.
- Öğrenci merkezli öğretim stratejilerini etkili bir şekilde uygulama yetkinliği.
- Öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye odaklanma.
- Öğrencilerin duygusal ve sosyal becerilerini desteklemek için duyarlılık gösterme ve rehberlik yapma yetisi.

Öğretmen yeterliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar, öğretmen eğitiminin, sürekli gelişiminin ve öğretmen niteliğinin artırılmasına temel oluşturacak önemli bir adım olarak kabul edilmektedir (Türk Eğitim Derneği [TED], 2009). Öğretim kalitesini ve etkinliğini etkileyen faktörler arasında, öğrenme ortamının donanımı, öğrencilerin özellikleri, çevresel koşullar ve tabii ki öğretmenlerin yetkinlikleri gibi unsurlar sayılabilir. Tüm bu özellikler, gelecek nesillerin nitelikli bir şekilde yetiştirilmesinin temel şartları olarak gösterilebilir (Gömleksiz ve Kan, 2010). Öğretmenlikte üst düzey düşünme becerilerine odaklanmanın önemi, eleştirel düşünmenin vurgusuyla birlikte belirginleşmektedir. Bu, öğretmenlerin kendilerinin de eleştirel düşünme yeteneklerine sahip olmalarını gerektirirken, aynı zamanda nitelikli bireylerin yetiştirilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Öğretmen yetiştirme sürecinde, öğretmenlerin hem hizmet öncesinde hem de hizmet içinde etkili bir şekilde eğitilmeleri ve yeterliklerini kazanmaları hayati önem taşımaktadır. Gömleksiz ve Kan (2010) tarafından belirtilene göre, yeterliklerin geliştirilmesinde hizmet öncesi öğretmen eğitimi temel belirleyici unsurlardan biridir (TED, 2009). Öğretmenlerin uygulama sürecindeki yeterlilikleri, aldıkları hizmet öncesi eğitimin niteliği ile sıkı bir şekilde ilişkilendirilebilir. Bu noktada, istenen nitelikte bireylerin yetiştirilmesi, öğretmen yeterliklerinin yanı sıra eğitim fakülteleri programlarının da şekillenmesine yol açmıştır. Yapılan yeni düzenlemeler ve yönlendirmeler, öğretmen adaylarının istenen yeterliklere sahip olmalarını ve daha nitelikli bir eğitim almalarını hedeflemektedir. Bu sayede, öğretmenlerin sahip oldukları bilgi ve becerilerin uygulamada etkili bir şekilde kullanılması ve öğrencilerin gereksinimlerine daha iyi cevap verilmesi amaçlanmaktadır.

Eğitim Fakültelerindeki öğretmen yetiştirme programlarının eksikliklerini gidermek ve iyileştirmek amacıyla başlatılan bir çalışma sonucunda, 2006-2007 öğretim yılında hayata geçirilen programlarda belirlenen yenilikler ve değişiklikler arasında, önemli bir özellik programlarda "genel kültür" derslerinin artırılmasıdır. Öğretmen adaylarının entelektüel

becerilerini geliştirmeye yönelik olarak yapılan bu değişiklikler kapsamında, Bilim Tarihi, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Etkili İletişim Becerileri, Türk Eğitim Tarihi ve Felsefeye Giriş gibi dersler programlara eklenmiştir (Yeşilpınar, 2011: 53).

İlköğretim programlarında yapılan düzenlemeler, öğrencilerin daha aktif bir şekilde katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, yapılandırmacı bir perspektife dayanmaktadır ve öğrencilerin eleştirel düşünme gibi üst düzey beceriler kazanmasını hedeflemektedir. Yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği program yapısında, bireylerin tüm derslerde eleştirel düşünme gibi önemli becerileri kazanması amaçlanmıştır. Bu anlayış, öğretmenin yeterliliklerini ve öğretmen adaylarının aldığı eğitimi de etkilemiştir.

Yaşar (2008) tarafından belirtildiğine göre, yapılandırmacı anlayışın öğretmen eğitimi üzerindeki etkisi farklı şekillerde görülmektedir. Öğretmen eğitimi programlarında, öğretmen adaylarına yapılandırmacı kuramın çeşitli yönleri tanıtılmakta ve öğretim sürecinde uygulamalara yer verilmektedir. Ayrıca, öğretmen eğitimi üzerindeki dolaylı etki, programdaki derslerin veya uygulamaların yapılandırmacı kurama uygun şekilde gerçekleştirilmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının etkili bir şekilde uygulanması çeşitli pratik uygulamaları beraberinde getirirken, bu süreçte demokratik bir öğrenme ortamının oluşturulması, öğrencilerin aktif katılımının teşvik edilmesi, alternatif değerlendirme yöntemlerinin kullanılması ve sınıf düzeninin geleneksel yapıdan farklılaşması önemlidir. Öğretmen adaylarının pratik deneyim kazanması açısından, hizmet içi eğitim sürecinde yapılandırmacı bir öğrenme ortamında bulunmaları gereklidir. İlköğretim programında benimsenen bu yaklaşım, programın tüm bileşenleri açısından belirli özelliklere sahiptir. Programın uygulanmasında temel amaçlardan biri, çağın gereksinimlerine uygun olarak bireylerin belirli becerilere sahip olarak yetişmesini sağlamaktır. Bu nedenle, mevcut öğretmenlerin ve geleceğin öğretmenlerinin, etkili uygulama için gerekli yeterliliklere sahip olmaları gerekmektedir (Yeşilpınar, 2011: 54).

Gürşimşek (1998) tarafından belirtildiği üzere, öğretmenlerin sahip olduğu nitelikler, günümüzde nitelikli bireylerin yetiştirilmesi açısından hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda, öğretmenlerin öğrenme ve öğretme süreçlerine rehberlik ederek gelecekteki şekillendirmeleri gerekmektedir. İlhan (2004) ise, öğretmenlerin daha yaratıcı ve verimli bireyler yetiştirebilmesi için bu yeterliklere inanmalarının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, Seferoğlu (2004) çalışmasında, öğretmenlerin artan sorumluluklarına bağlı olarak mesleki yeterliklerinde değişimler olabileceğine ve iyi yetişmiş öğretmenlerin öğrencileri için olumlu öğrenme koşulları sağlayabileceklerine dikkat çekmektedir. Bu nedenle, nitelikli öğretmenlerin desteklenmesinin ne kadar önemli olduğu üzerinde durulmaktadır.

Ancak, öğretmenlerin etkili ve nitelikli bir öğretim sunabilmeleri için yeterliklere sahip olmaları tek başına yeterli değildir. Öğretmenin sahip olduğu bilgileri uygulama konusundaki çabası, motivasyonu ve performansına ilişkin algısı da önemlidir. Bu nedenle, öğretmenlerin eğitim öncesi ve görevleri sırasında edindikleri yenilikler ve gereken yeterlikler göz önünde bulundurulduğunda, eleştirel düşünme becerisinin öğretiminde, öğretmenlerin eleştirel düşünme konusunda bilgi sahibi olmaları, bu beceriyi etkili bir şekilde kullanmaları ve eleştirel düşünmeye olumlu bir tutum sergilemeleri gerekmektedir. Ancak, bu süreç aynı zamanda öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının kendi yetkinliklerini, gelişimlerini ve sorumluluklarını bilmesini gerektirirken, farkındalıklarını, yani öz-yeterlik algılarını da önemli kılmaktadır (Yeşilpınar, 2011: 54-55).

SONUÇ

Karadeniz (2006) çalışmasında, öğretmenlerin genel olarak eleştirel düşünme eğitimine olumlu baktıkları, ancak bunu uygulamada yeterince başarılı olamadıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin sınıf içinde öğrencilere eleştirel düşünme becerileri kazandırmak için çeşitli yöntemler kullandıklarını belirtmiştir. Bununla birlikte, Şengül (2007) ve Kahraman (2008) çalışmalarında öğretmenlerin derslerde eleştirel düşünmeyi geliştiren etkinliklere yer vermediklerini ifade etmeleri, Karadeniz'in bulgularıyla çelişmektedir.

Öğretmenler, eleştirel düşünme becerisi öğretimine olumlu bakmalarına rağmen, müfredatın programlama sürecindeki kısıtlamalar nedeniyle bu tür uygulamaları her zaman gerçekleştirememektedirler. Bu durum, okullardaki eğitimin iki farklı yüzü arasında bir çelişki yaratır: birincisi resmi belgelerle belirlenen eğitim, diğeri ise öğretmenin kendi yetenekleri doğrultusunda gerçekleştirdiği eğitim. Bu iki yöntem arasında belirgin farklılıklar bulunmaktadır ve çatışma bu farklılıklardan kaynaklanabilir.

Öğretmenlik mesleğini isteyerek seçenlerin motivasyon düzeyinin yüksek olması, uygulama düzeylerini etkileyebilir; ancak eleştirel düşünme becerisi öğretimi yeterlilikleri ile meslek seçme durumu arasında doğrudan bir ilişki beklenmez.

- Öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi öğretimi uygulamalarına yönelik nitel bir araştırma gerçekleştirilebilir.
- Ülkemizde eleştirel düşünmeye yönelik ölçme aracı az olduğundan, bu alana yönelik değişik düzeylerde kullanılacak ölçme araçları geliştirilebilir.
- Eleştirel düşünme becerisini geliştirecek etkinliklere ve öğretimin nasıl düzenlenmesi gerektiğine yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışmanın benzerlerinin branş öğretmenleri üzerinde gerçekleştirilmesine yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Sınıf mevcudunun öğretmenlerin eleştirel düşünme becerisi öğretimi yeterlilik ve uygulama düzeylerinde bir farklılığa yol açıp açmaması durumuna yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Araştırmada veri toplama aracı olarak ölçek kullanılmıştır; bundan sonraki çalışmalarda gözlem tekniği ek olarak kullanılabilir.

KAYNAKÇ

- Alkaya, F. (2006). *Eleştirel Düşünme Becerilerini Temel Alan Fen Bilgisi Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Alkaya, F. (2006). *Eleştirel Düşünme Becerilerini Temel Alan Fen Bilgisi Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baker, C. R. (1996). Reflective Learning: A Teaching Strategy for Critical Thinking. *Journal of Nursing Education*, Vol. 35, No. 1.
- Bakioğlu, A Hesapçioğlu, M. (1997). Düşünmeyi Öğretmekte Öğretmen ve Okul Yöneticisinin Rolü: Düşünmek. *MÜAEF Eğitim Bilimleri Dergisi*, (9), 49-78.
- Bassham, G. Irwin, W. Nardone, H. and Wallace, J.M. (2002). *Critical Thinking a Student's Introduction*.
- Baştopçu, G. (2018). *Sınıf Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Becerisini Kazandırmaya Yönelik Uyguladıkları Yöntem, Teknik Ve Etkinliklerin Kullanımının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

- Bingöl, P. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenmenin Ders Başarısı ve Eleştirel Düşünmeye Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demirel, T. (2017). *Argümantasyon Yöntemi Destekli Artırılmış Gerçeklik Uygulamalarının Akademik Başarı, Eleştirel Düşünme Becerisi, Fen ve Teknoloji Dersine Yönelik Güdülenme ve Argümantasyon Becerisi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Erol, E. (2023). *Sınıf Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Ve Öğretimine Yönelik Yaklaşımlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ordu.
- Gömleksiz, M. N. ve Kan, A.Ü. (2010). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Yeterlik Algıları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 35 (379), 15- 23.
- Gürşimşek, I. (1998). Öğretmen Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 25-28.
- Gürşimşek, I. (1998). Öğretmen Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 25-28.
- Güzel, S. (2005). *Eleştirel Düşünme Becerilerini Temele Alan İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminin Öğrenme Ürünlerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- İlhan, A.Ç. (2004). 21. Yüzyılda Öğretmen Yeterlikleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(58).
- Kahraman, T. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri İle Öğrenci Algularına Göre Öğretmenlerin Sınıf İçi Demokratik Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karadeniz, A. (2006). *Liselerde Eleştirel Düşünme Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karadeniz, A. (2006). *Liselerde Eleştirel Düşünme Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, A.S. (2019), *Fen ve Matematik Entegrasyonu ile Hazırlanan Etkinliklerin Üstün Yetenekli Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme ve Bilimsel Süreç Becerilerine Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuloğlu, A. (2021). *Sınıf öğretmenlerinin 21. Yüzyıl öğrenen becerileri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki*. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Kurnaz, A. (2019). *Eleştirel Düşünme Öğretimi Etkinlikleri Planlama Uygulama ve Değerlendirme*. Konya, Eğitim Yayınevi.
- Küçük, G. (2007). *Aday Öğretmenlerin Eleştirel Düşünme Eğilimleri ile Duygusal Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Kürüm, D. (2002). *Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Gücü*. Yüksel Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- MEB. (2008). *Öğretmen Yeterlikleri (Öğretmenlik Mesleği Genel Ve Özel Alan Yeterlikleri)*, <http://otmg.meb.gov.tr> adresinden 23 Eylül 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Özden, S. (2019). *Ortaokul Öğretmenlerinin Yaşam Boyu Öğrenme ile Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Paul, R. and Elder, L. (2005). Critical Thinking and Art of Substaining Writing: Part I. *Journal of Developmental Education*, 29(1), 40.

- Polat, M. (2017). *Sınıf Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Yaratıcılık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.
- Sarwanto, F. L., & Chumdari. (2021). Critical thinking skills and their impacts on elementary school students. *Malaysian Journal of Learning and Instruction*, 18(2), 161-188. <https://doi.org/10.32890/mjli2021.18.2.6>.
- Seferoğlu, S.S.(2004). Öğretmen Yeterlikleri Ve Mesleki Gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(58).
- Seferoğlu, S.S.(2004). Öğretmen Yeterlikleri Ve Mesleki Gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 5(58).
- Sundar, S., & Kumar, S. (2021). Impact of Critical Thinking for Transformative Learning (CTTL) Programme on Elementary Teacher Trainees. *International Journal of Recent Advances in Multidisciplinary Topics*, Volume 2, Issue 10, 101-105.
- Sundar, S., & Kumar, S. (2021). Impact of Critical Thinking for Transformative Learning (CTTL) Programme on Elementary Teacher Trainees. *International Journal of Recent Advances in Multidisciplinary Topics*, Volume 2, Issue 10, 101-105.
- Suryana, D., Yulia, R., & Safrizal. (2021). Model of Questioning Skill Teacher for Developing Critical Thinking Skill in Early Childhood Education in West Sumatra, Indonesia.
- Şahinel, S. (2002). *Eleştirel Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Şenyiğit, Ç. (2016). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Ve Kitap Okuma Alışkanlıklarına İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Thoms, K. J. (2004). Critical Thinking Requires Critical Questioning. Retrieved November,15,2006 from.
- Üstgörül, E. (2019). *Ritim ve Dans Öğretiminde Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı ve Sunuş Yaklaşımının Öğrencilerin Eleştirel Düşünme, Karar Verme ve Akademik Öz-Yeterlik Algıları Üzerindeki Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Yaşar, Ş. (2008). *Yapılandırmacı Anlayış Ve İlköğretim Birinci Kademe Programlarına Etkisi*. A. Hakan (Ed.), Öğretmenlik Meslek Bilgisi Alanındaki Gelişmeler İçinde (s.63–78). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Yavuz, M.M. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ile Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarılar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağrı.
- Yeşilpınar, M. (2011). *Sınıf Öğretmenlerinin Ve Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünmenin Öğretimine Yönelik Yeterliklerine İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Yıldırım, Ç.A. (2005). *Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Yıldız, N. (2011). *İlköğretim Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Fen ve Teknoloji Dersinde Eleştirel Düşünme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Zincirli, Ö. (2014). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Anne Baba Tutum Algısı, Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.